

Research Paper

Surveying the Challenges in Realization of Rural Women's Business Ideas

Mohanna Shahmoradi¹, Tahmineh Ehsanifar², Kambakhsh Farahmand³, *Farahnaz Rostami⁴, Marieh Sahraie⁵

1. PhD. Student of Agricultural Development, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Razi University, Kermanshah, Iran.
2. M.Sc. of Entrepreneurship Management, Entrepreneurship Group of Razi University, Kermanshah, Iran.
3. Assistant professor, Payam Noor University of Rasht, Gilan, Iran.
4. Assistant professor, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Razi University, Kermanshah, Iran.
5. PhD. Student of Agricultural Education and Extension, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Razi University, Kermanshah, Iran.

Citation: Shahmoradi, M., Ehsanifar, T., Farahmand, F., Rostami, F., & Sahraie, M., (2019). [Surveying the Challenges in Realization of Rural Women's Business Ideas (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 9(4), 552-563, <http://dx.doi.org/10.22059/jrr.2018.261886.1265>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrr.2018.261886.1265>

Received: 12 July 2018

Accepted: 04 Dec. 2018

ABSTRACT

In recent years, the Vocational Training Center has played an important role in realizing the ideas of villagers, but there is a bulk of evidence to suggest that only a few of these ideas have reached an operational stage. This study aims at the challenges in operating business ideas from the viewpoint of female rural students. The research method was qualitative and based on a fundamental theory. The statistical population consisted of rural women and girls participating in the courses held by the technical and vocational organization of *Kermanshah* province. Fifty of these people were selected through qualitative purposeful sampling. The data were collected through participatory and non-participatory interviews, individual interviews, and the formation of 10 groups. The findings of the research showed that the expertise and experience required for making a business plan, marketing, knowledge of laws, lack of personal funds for investment, lack of access to information and information resources, lack of comprehensive support from the beginning to the end of the process of idea operationalization, low risk-taking, fear of failure, and family barriers are the most important challenges for operating business ideas.

Key words:

Skill training, Operationalization, Rural areas, Entrepreneurship

Extended Abstract

1. Introduction

In recent years, the Vocational Training Center has played an important role to make the ideas of villagers operational, but numerous pieces of evidence suggest that just a few of those ideas have reached an operational stage. To delve into this issue,

the present research examines the challenges of operating business ideas from the point of view of female rural students.

2. Methodology

The research was conducted by a qualitative methodology based on a fundamental theory. The study population included 50 rural women and girls attending the training courses held by the technical and professional organiza-

* Corresponding Author:

Farahnaz Rostami, PhD

Address: Kermanshah, Imam Khomeini Highway, Campus of Agriculture and Natural Resources of Razi University, Rural Development and Development Group.

Tel: +98 (83) 38324820

E-mail: fr304@yahoo.com

tion of *Kermanshah* province. The participants were selected through the qualitative targeted sampling method. The sampling continued until theoretical saturation was reached and repeated information was provided by the participants. The data were collected through participatory and non-participatory interviews, individual interviews and the formation of 10 groups.

3. Results

The data were analyzed in three stages including open coding, axial coding and selective coding. In this regard, first, from the original interviews, the code related to the topic was identified. Then, in a continuous comparison of several codes, one concept was extracted. In this way, other codes became concepts until 42 concepts were finally obtained. In the course of open coding, the obtained concepts were carefully examined and compared in terms of their similarities and differences. The concepts that were essentially the same or semantically related were identified and grouped in categories. Then, from the extracted categories, one appeared as a central, or nuclear, category which, along with 23 others, formed the components of the underlying theory derived from the research. Subsequently, since the task of linking the main categories and the secondary ones to the axial coding process was complicated and difficult, the researchers used a paradigm model to sort them out and structure the relationships that emerged. In this way, by identifying the features, dimensions and patterns involved, the framework and the initial structure of the paradigm model were provided. The paradigm components in this study included phenomena, causative conditions, background conditions, interventional conditions, actions / reactions, and outcomes.

According to the findings, the main reason for the failure of job creation by the technical and vocational organization was that the ideas were not operationalized. Indeed, the problem arose from the gap between the ideas and action.

This study was also partly given to the analysis of background conditions (e.g. personal and family limitations, low-level skills, literacy and adequate experience, multi-tasking of rural women, low risk tolerance and fear of failure, rural women's isolation, lack of self-confidence, dependence and lack of independence of women in decision-making, low social and economic status of woman in rural communities), causative conditions (e.g. lack of proper access to information channels, lack of information necessary to start a business, lack of understanding of new business opportunities in the region, lack of a business plan, length and cost of start-up work processes, lack

of access to up-to-date information and education), interventional conditions (e.g. cultural and traditional values in the society, low social capital, difficulty in obtaining permits and administrative procedures, drafting of plans, lack of proper market accessibility, limited competition among rural businesses, inappropriate nature of communication infrastructures, high cost of transportation and communication), strategies (e.g. failing to operationalize rural business ideas, lack of motivation to participate in training classes, resorting to state aids to solve problems, reliance on informal and informal information resources, losing opportunities and wasting the potentials available in the village), and the implications of this phenomenon (i.e. unemployment, migration from villages especially by the youth, loneliness, isolation, and physical and psychological problems).

4. Discussion

Many studies (e.g. [Papazan et al., 2011](#); [Alvinia and Shahmoradi, 2014](#); [Abdullahzadeh et al., 2015](#); [Karimi, 2015](#); [Ehsanifar et al., 2018](#)) have indicated that the level of knowledge increases in all areas after engagement in technical and vocational training programs. Although knowledge boosting as an objective is fulfilled, the training programs have not been effective enough to develop necessary skills in the trainees.

5. Conclusion

The findings of the research showed that the most important challenges for operating business ideas include the expertise and experience required for making business plans, marketing, knowledge of laws, lack of personal funds for proper investment, lack of access to information and information resources, lack of comprehensive support from the beginning to the end of the process of idea operationalization, low risk-taking, fear of failure, and family barriers.

Acknowledgments

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

واکاوای چالش‌های فراروی عملیاتی کردن ایده‌های کسب‌وکار از دیدگاه زنان روستایی (مورد: استان کرمانشاه)

مهنا شاهمردادی^۱، ته‌میننه احسانی فر^۲، کامبخش فرحمنند^۳، فرحناز رستمی^۴، ماریه صحرایی^۵

- ۱- دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.
- ۲- کارشناسی ارشد مدیریت کارآفرینی، گروه کارآفرینی دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.
- ۳- استادیار، گروه اقتصاد و مدیریت، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه پیام نور رشت، گیلان، ایران.
- ۴- استادیار، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.
- ۵- دانشجوی دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۲۱ تیر ۱۳۹۷

تاریخ پذیرش: ۱۳ آذر ۱۳۹۷

اگر چه در سال‌های اخیر سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای نقش مهمی در ایده پردازی در روستاها داشته است، اما شواهد متعدد حاکی از آن است که تعداد معدودی از این ایده‌ها به مرحله عملیاتی رسیده‌اند. از این رو، بررسی چالش‌های فراروی عملیاتی کردن ایده‌های کسب‌وکار از نگاه مهارت آموزان زن روستایی، هدف اصلی پژوهش حاضر است. رویکرد پژوهشی به کار گرفته شده از نوع روش‌شناسی کیفی بر مبنای نظریه بنیانی است. جامعه مورد مطالعه زنان و دختران روستایی شرکت‌کننده در دوره‌های برگزار شده توسط سازمان فنی و حرفه‌ای استان کرمانشاه می‌باشند که با استفاده از روش نمونه‌گیری کیفی - هدفمند ۵۰ نفر از آنان به عنوان نمونه مورد مطالعه قرار گرفتند. فنون مورد استفاده برای جمع‌آوری اطلاعات شامل مصاحبه‌های فردی و تشکیل ۱۰ گروه متمرکز بود. یافته‌های پژوهش نشان داد، نبود تخصص و تجربه لازم در زمینه تدوین طرح کسب‌وکار، بازاریابی، دانش حقوقی؛ کمبود سرمایه شخصی و عدم تأمین اعتبار مالی مناسب جهت سرمایه‌گذاری؛ عدم دسترسی به اطلاعات و منابع اطلاعاتی به‌روز؛ نبود حمایت همه‌جانبه از آغاز تا پایان عملیاتی سازی ایده؛ ریسک‌پذیری پایین و ترس از شکست و موانع خانوادگی از مهم‌ترین چالش‌های فراروی عملیاتی کردن ایده‌های کسب‌وکار از دیدگاه جامعه مورد مطالعه است.

کلیدواژه‌ها:

مهارت‌آموزی، مناطق روستایی، کسب‌وکار، کارآفرینی، استان کرمانشاه

مقدمه

کارآفرینانه با آموزش‌های مهارتی شود و از سوی دیگر با ارتقای قابلیت ایده‌پردازی و ایجاد و بهبود فضای کسب‌وکار زنان روستایی، گام مؤثر در جهت کاهش فقر و افزایش درآمد آنان بردارد. با این حال در عمل با وجود تلاش‌های صورت گرفته، سازمان فنی و حرفه‌ای در دستیابی به اهداف اصلی آموزش‌های مهارتی یعنی ایجاد اشتغال و کمک به رشد اقتصادی روستاها موفقیت چندانی به دست نیاورده است. به عبارت دیگر این آموزش‌ها که بایستی منجر به بالا رفتن کارایی و کارآفرینی نیروی انسانی برای کمک به رشد اقتصادی و اشتغال در جهت بهبود و کیفیت زندگی مردم شود به نتیجه‌ی مطلوب منجر نشده‌اند (Mohammad Ali, 2011). اگر چه این امر از یک سو، نشانگر فاصله بین فرآیند ایده تا عمل است، اما از سویی دیگر منعکس‌کننده مشکلات و محدودیت‌هایی است که زنان مهارت آموز در طی فرآیند عملیاتی سازی ایده‌های خود با آن مواجه هستند.

از اواخر قرن نوزدهم، آموزش مهارت به نیروی انسانی مورد توجه بسیاری از کشورهای جهان قرار گرفته است. تا جایی که، این آموزش‌ها می‌تواند به عنوان یکی از شاخص‌های موفقیت هر کشوری در توسعه صنعت، کشاورزی و خدمات محسوب شود (Zain Abadi, 2013: 6). یکی از فراگیرترین دستگاه‌های آموزشی کشور در زمینه مهارت‌آموزی، سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای است. این سازمان به عنوان متولی اصلی آموزش‌های مهارتی، اجرای طرح توانمندسازی روستاییان را با رویکرد ایجاد اشتغال پایدار در زمره اولویت‌های راهبردی خود قرار داده است (Organization of vocational education and training of the country - Office of Rural Education, 2015, 10).

این آموزش‌ها از یک سو، می‌تواند موجب تلفیق رویکرد

* نویسنده مسئول:

دکتر فرحناز رستمی

نشانی: کرمانشاه، بزرگراه امام خمینی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی، گروه ترویج و توسعه روستایی.

تلفن: ۰۲۸۳۲۴۸۲۰ (۸۳) ۰۹۸

پست الکترونیکی: fr304@yahoo.com

آموزشی فنی و حرفه‌ای، در تمامی زمینه‌ها افزایش یافته است و این آموزش‌ها در دستیابی به هدف افزایش تغییر دانش مشارکت‌کنندگان، تحقق یافته است، اما در زمینه توانمندی مهارتی کارآموزان، ضعیف عمل نموده‌اند. به عنوان نمونه مطالعه **پاپ زن و همکاران (۲۰۱۱)** حاکی از آن بود که تفاوتی معناداری بین مهارت پیشین و کنونی پاسخگویان در زمینه صنایع دستی پس از شرکت در برنامه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای شهرستان سنندج وجود دارد، اما به علت محدودیت اعتبارات، نبود صرفه اقتصادی تولید در سطح خرد، عدم دسترسی به بازارهای خرید مواد اولیه و فروش تولیدات، امکان اشتغال زنان در زمینه صنایع دستی در مناطق روستایی محدود است.

نتایج پژوهش **عبدالله زاده و همکاران (۲۰۱۵)** نیز بیانگر تأثیر عواملی همچون حمایت خانوادگی و سرمایه اجتماعی؛ داشتن مهارت و تجربه؛ هدفمندی و انگیزه بالا؛ دسترسی به سرمایه و منابع تولید؛ بستر نهادی هموار و فرصت‌جویی، بر عملیاتی شدن ایده‌های کسب‌وکار کارآموزان پایگاه‌های آموزش روستایی اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای استان اصفهان است.

علوی‌نیا و شاهمرادی (۲۰۱۴) وجود چالش‌های از قبیل عدم تمرکز بر مهارت و قابلیت‌های عملی مهارت‌آموختگان، نداشتن سواد مالی، درک اقتصادی و تجاری را از مهم‌ترین موانع فراروی خوداشتغالی دختران مهارت‌آموزان سازمان فنی و حرفه‌ای استان کرمانشاه عنوان نموده‌اند.

نتایج حاصل از مطالعه **عبادی و جهان تیغی (۲۰۱۶)** در بررسی تأثیر کیفیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بر توانمندسازی مهارتی زنان شهر زاهدان، نیز بیانگر آن است که دوره‌های آموزشی توانمندی آنان را از جنبه‌های مختلف؛ افزایش قدرت توانایی ایجاد تغییر در جهت مطلوب، افزایش قدرت دانش و آگاهی در رابطه با رشته آموزشی، افزایش قدرت توان انجام کار با تدبیر و روش‌های بهتر، افزایش انگیزه در جهت شرکت مؤثر در کلاس، افزایش قدرت توان علمی مطلوب و افزایش قدرت اتکا به خود را در حد متوسطی افزایش دهد. کم‌ترین تأثیر آموزش‌ها در ایجاد توان ایجاد شغل و توان ایجاد کارگاه خوداشتغالی اختصاص داشته است.

مطالعات متعددی به بررسی عوامل مختلف بر کارآفرینی زنان روستایی پرداخته‌اند. در این میان مروری بر نتایج چند مورد از پژوهش‌های انجام شده در این باره، خواهیم داشت: بر اساس نتایج مطالعه **قادرمرزی و همکاران (۲۰۱۵)** سه عامل نداشتن پشتوانه مالی و پس‌انداز کافی، نداشتن وثیقه و ضامن برای استفاده از اعتبارات دولتی و عدم توانایی رقابت با مردان در عرصه تجارت و اقتصاد را مهم‌ترین مانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی دهستان شلیل شهرستان اردل عنوان نموده‌اند.

احسانی‌فر و همکاران (۲۰۱۸) عوامل بازدارنده توسعه

سازمان فنی و حرفه‌ای استان کرمانشاه یکی از نهادهایی است که به منظور تحقق دسترسی به فرصت‌های آموزشی و با هدف ایجاد توانمندی و فراهم‌سازی زمینه‌های بهره‌وری خانوارهای روستایی و مقابله با مهاجرت‌های بی‌رویه روستاییان، آموزش مهارتی به حدود ۲۴۴۹ نفر از روستاییان را در اولویت کاری خود قرار داده است (Organization of vocational education and training of the country - Office of Rural Education, 2015). شواهد موجود حاکی آن است که هر چند این آموزش‌ها از نظر کمی از رشد قابل توجهی برخوردار بوده و جامعه وسیعی از روستاییان را تحت پوشش قرار داده‌اند، اما با وجود پیش‌بینی‌های صورت گرفته مبنی بر تأثیر کسب مهارت‌های فنی و حرفه‌ای در ایجاد فرصت‌های جدید شغلی و بهبود وضعیت معیشت روستاییان، به نظر می‌رسد این سازمان در دستیابی با اهداف خود، چندان موفق عمل ننموده است. این مسئله در میان زنان روستایی نمود بیش‌تری دارد. به طوری که تعداد اندکی از آنان توانسته‌اند با بهره‌گیری از آموزش‌های مهارتی، ایده‌های شکل گرفته در ذهن خود را به مرحله عملیاتی رسانده و از این طریق کسب درآمد کنند. این موضوع نیز به نوبه خود ضمن تضعیف روحیه و قابلیت‌های کارآفرینی مهارت‌آموزان، آنان را از ادامه راه و شرکت در دوره‌های آموزشی، دلسرد نموده است. از این رو، هدف اصلی پژوهش حاضر، واکاوی چالش‌های فراروی عملیاتی کردن ایده‌های کسب‌وکار از دیدگاه مهارت‌آموزان فنی و حرفه‌ای شهرستان کرمانشاه «به عنوان یکی از شهرستان‌های پیشرو در سطح استان کرمانشاه در حوزه مهارت‌آموزی زنان روستایی» است. انتظار می‌رود نتایج حاصل از این پژوهش، بتواند به برنامه‌ریزان و متولیان آموزش‌های مهارتی یاری رساند تا در تصمیم‌گیری‌های آینده خود چالش‌های موجود را مدنظر قرار داده و در راستای از میان برداشتن مشکلات و تنگناهای کنونی و بهبود کیفیت آموزش‌های مهارتی و در نتیجه تسهیل راه‌اندازی کسب‌وکار پایدار روستایی اقدام نمایند.

مروری بر ادبیات موضوع

اگرچه در خصوص مسائل و مشکلات پیش روی کارآفرینی زنان روستایی، تحقیقات زیادی توسط پژوهشگران خارجی و داخلی صورت گرفته است، اما واکاوی عمیق چالش‌های فراروی عملیاتی سازی ایده‌های کسب‌وکار آن هم از دیدگاه مهارت‌آموزان فنی و حرفه‌ای موضوعی است که کم‌تر مورد توجه قرار گرفته است. با این حال سعی شد، مطالعات نزدیک با این موضوع مورد بررسی قرار گیرد.

بسیاری از مطالعات و پژوهش‌های انجام شده بیانگر این واقعیت است که سطح دانش مهارتی پس از شرکت در برنامه‌های

۱. در طی مصاحبه‌های صورت گرفته با زنان روستایی مورد مطالعه، به طور مکرر این موضوع مورد اشاره قرار گرفت.

در دوره‌های برگزار شده توسط سازمان فنی و حرفه‌ای استان کرمانشاه می‌باشند که با استفاده از روش نمونه‌گیری کیفی-هدفمند ۵۰ نفر از آنان به عنوان نمونه مورد مطالعه قرار گرفتند. نمونه‌گیری تا اشباع نظری^۵ و تکراری شدن اطلاعات ارائه شده توسط شرکت کنندگان در تحقیق ادامه یافت.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مقایسه مداوم به شیوه استراووس و کوربین (۲۰۱۱) استفاده شد. به این صورت که بعد از هر مصاحبه، متون از نوار استخراج و قبل از اقدام به مصاحبه بعدی، کدگذاری (سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی) بر روی داده‌ها انجام می‌گرفت.

جهت اطمینان از صحت و پایایی داده‌ها از چهار معیار موثق بودن گابا و لینگولن (۱۹۹۹)؛ اعتبار؛^۶ تأییدپذیری؛^۷ اطمینان‌پذیری^۸ و انتقال‌پذیری^۹ استفاده گردید. بدین منظور پژوهشگران با محل‌های تحقیق ارتباط طولانی مدت داشتند که به جلب اعتماد شرکت کنندگان و همچنین به درک محیط مورد مطالعه کمک کرد. همچنین از بازنگری شرکت کنندگان^{۱۱} نیز برای تأیید صحت داده‌ها و کدها استفاده شد، به این صورت که بعد از کدگذاری، متن مصاحبه به شرکت کننده بازگردانده شد تا از صحت کدها و تفاسیر اطمینان حاصل شود و کدهایی که از نظر شرکت کنندگان بیانگر دیدگاه آنان نبود اصلاح گردید (Hoffman & Mehra, 1999).

مشخصات جمعیت شناختی پاسخگویان میانگین سنی پاسخگویان ۳۲ سال است. بیشترین فراوانی مربوط به گروه سنی ۲۵-۲۰ سال است که ۵۸/۴ درصد از پاسخگویان در این طبقه قرار گرفتند. از نظر میزان تحصیلات ۱۴ درصد دارای مدرک سیکل، ۵۴ درصد دیپلم، ۱۲ درصد فوق دیپلم و ۲۰ درصد دارای مدرک کارشناسی بودند. میانگین مدت زمان شرکت در دوره‌های آموزشی ۱۱۵ ساعت بود. بیشترین میزان شرکت کننده را در بین دوره‌هایی آموزشی برگزار شده توسط سازمان فنی و حرفه‌ای استان کرمانشاه در مناطق روستایی، اختصاص به آموزش کشت گیاهان دارویی، پرورش قارچ، کشت زعفران، کشت توت‌فرنگی و قالی‌بافی، داشت.

یافته‌ها

مطابق فرایند روش شناختی که شرح داده شد، طی سه مرحله کدگذاری، نخست از دل مصاحبه‌های اولیه، کدهای مرتبط با موضوع مشخص شدند، سپس به شیوه مقایسه مداوم از دل

کارآفرینی زنان روستایی شهرستان لاهیجان را در قالب سه دسته مشکلات ناشی از ضعف زیرساخت‌ها (ضعف تجهیزات و مشکلات فرهنگی، نارسایی حمایتی و سیاستی دولت و سازمان‌های مرتبط و مشکلات منبعث از زنجیره تولید، توزیع و نظارت (نارسایی سیستم مدیریت، نوسان شدید بازار، نوسان شدید قیمت نهاده‌ها و آسیب دیدن محصولات به دلیل آفات) مطرح نموده‌اند.

ساتیاباما^۲ (۲۰۱۰)، معتقد است که زنان کارآفرین علاوه بر این که با موانع بازاریابی برای تولیداتشان مواجه هستند، عوامل دیگری نیز همچون مسئولیت‌های خانوادگی‌شان مانع دستیابی آنان به بعضی از فرصت‌ها می‌شود، به علاوه آن‌ها در بعضی از کشورها با موانعی در رابطه با حق مالکیت دارایی‌هایشان مواجه هستند.

سلطانا^۳ و همکاران (۲۰۱۰)، هنجارها و ارزش‌های پدرسالاری، آداب و رسوم و اعتقادات مذهبی، عدم دسترسی زنان به آموزش، فقدان ارتباطات و مهارت‌های کارآفرینی، فرصت‌های اندک دسترسی به بازار، عدم دسترسی به اعتبارات را از مهم‌ترین چالش‌های زنان روستایی کارآفرین در کشور بنگلادش عنوان نموده‌اند.

با این همه، اگرچه پژوهش‌های پیشین از دستاوردهای درخور توجهی پیرامون موانع و چالش‌های فراروی کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکار زنان روستایی برخوردار بوده‌اند، اما بیش‌تر این پژوهش‌ها به صورت کمی انجام شده و در تعداد محدودی به بررسی ژرف و ریشه‌ای این مسئله از زوایای گوناگون پرداخته‌اند. از سویی دیگر کنکاش علل و شرایط دخیل در عمیاتی شدن ایده‌های کسب‌وکار از دیدگاه مهارت آموزان روستایی شهرستان کرمانشاه و راهبردها و پیامدهای ناشی از آن، موضوعی است که تاکنون در مطالعات پیشین، مدنظر قرار نگرفته است. از این رو در پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و بهره‌گیری از نظریه بنیانی^۴ به واکاوی چالش‌های فرا روی عملیاتی کردن ایده‌های کسب‌وکار از دیدگاه زنان مهارت آموز شرکت کننده در دوره‌های فنی و حرفه‌ای شهرستان کرمانشاه پرداخته است.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر با رویکردی کیفی در راستای چالش‌های فراروی عملیاتی کردن ایده‌های کسب‌وکار از دیدگاه زنان مهارت آموز روستایی در قالب روش نظریه بنیانی انجام شده است. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه عمیق و نیمه ساختارمند فردی و گروه متمرکز و روش‌هایی تکمیلی مانند مشاهده غیرمستقیم، مطالعه مدارک و اسناد کتابخانه‌ای بهره گرفته شد. جامعه پژوهش حاضر شامل زنان و دختران روستایی شرکت کننده

5. Theoretical Saturation
6. Lincoln & Gubba
7. Creadibility
8. Confirmability
9. Dependability or Consistency
10. Transferability
11. Member check

2. Sathiabama
3. Sultana
4. Granded Theory

عملیاتی‌سازی ایده، عنوان نمودند. آنان اعتقاد داشتند، نداشتن مهارت لازم و کافی در زمینه قابلیت‌های عملی، سواد مالی، درک و فهم اقتصادی و تجاری، مهم‌ترین چالش پیش‌روی آنان است. در این زمینه برخی از اظهارات شرکت‌کنندگان عبارت است از: «...من به نظر خودم توان ایجاد به کسب‌وکار رو دارم، اما همیشه از دردهای مالی ترس دارم، حتی به چک هم بلد نیستم بکشم... فرصت کمی به کارهای عملی داده میشه و اینکه چطور میشه بازاریابی کردن، درآمد کسب کرد، چطور میشه طرحی که تو ذهن داریم رو ثبت کنیم، آموزش نمیدن...». «آگه از مشکل وام و پول و قسط بگذریم، بازاریابی و فروش از همه مهم‌تر خودش احتیاج به آموزش فوت‌وفن‌های اقتصادی داره...». از سویی دیگر عدم شناخت فرصت‌های نوین کسب‌وکار در منطقه و عدم وجود طرح کسب‌وکار مناسب مشکلی است که اکثر زنان روستایی با آن مواجه هستند.

بسیاری از زنان روستایی مورد مطالعه که به‌زعم خود از ایده‌ی کسب‌وکار و مهارت لازم برای راه‌اندازی کسب‌وکار برخوردار بودند، در پاسخ به این سؤال که چرا ایده‌ی اولیه‌ی خود را عملیاتی نکرده‌اند، به طولانی بودن و هزینه‌بر بودن فرآیند شروع کسب‌وکار و فقدان سرمایه اولیه برای شروع کسب‌وکار اشاره داشتند. زنان روستایی مورد مطالعه در این خصوص اذعان می‌نمودند: «با این که علاقه زیادی به راه‌اندازی کسب‌وکار مستقل دارم و مهارت کافی هم در صنایع دستی و خیاطی دارم، حتی مدرک فنی و حرفه‌ای هم دارم، اما سرمایه کافی برای شروع را ندارم، می‌ترسم همین سرمایه‌های هم که دارم از دست بدم...». «خانواده من وضع مالی خوبی ندارند، چطور می‌توانم با سرمایه تقریباً صفر شروع کنم».

ضعف در ارائه تسهیلات و اعتبارات مناسب به طرح‌های سرمایه‌گذاری و پیچیدگی ضوابط و مراحل قانونی و اداری تأمین مالی و اخذ اعتبار، نیز در عدم راه‌اندازی کسب‌وکار زنان روستایی مورد مطالعه بی‌تأثیر نبوده است. مشارکت‌کنندگان در پژوهش این مسئله را این‌گونه توصیف نمودند: «برای گرفتن وام، نتوانستم ضامن پیدا کنم و وام را از دست دادم، به همین راحتی، من زن فعالی هستم، اما جور نشدن وام باعث دلسردی من شد».

از طرفی نبود حمایت همه‌جانبه از آغاز تا پایان عملیاتی‌سازی ایده، ادامه کار را برای زنان کارآفرین بغرنج‌تر نموده است. در این رابطه آنان معتقد بودند که «از زنان روستایی هیچ حمایتی صورت نمی‌گیرد، ما را با زنان شهری معادل قرار می‌دهند، دیگه فکر نمی‌کنن زن روستایی کمک بیش‌تری لازم داره، باید مثل بچه نوپا دستش رو گرفت تا راه بیافته. از اولش خوب شروع می‌کنند آدم شوق و انگیزه پیدا میکنه، اما بعدش تنهات می‌گذارن، حتی خانواده‌ها دیگه حمایتت نمی‌کنند، یکی از دوستانم کارگاه پرورش قارچ راه انداخت، اما بعد از مدتی ور شکسته شد...».

چندین کده، یک مفهوم استخراج شد و به همین شیوه سایر کدها نیز به مفاهیم تبدیل شدند تا در نهایت ۴۲ مفهوم به دست آمد. در ادامه جریان کدگذاری باز، مفاهیم به دست آمده با دقت مورد بررسی قرار گرفتند و از جهت شباهت‌ها و تفاوت‌ها با یکدیگر مقایسه شدند، در نتیجه مفاهیمی که ماهیت یکسان داشتند، یا از لحاظ معنا به هم مربوط می‌شدند، ذیل مفهوم‌های مشترک که «مقوله» نامیده می‌شوند، قرار گرفتند. سپس از بین مقوله‌های استخراج شده، یک مقوله به عنوان مقوله مرکزی ظاهر شد تا در کنار ۶ مورد دیگر، اجزای نظریه زمینه‌ای به دست آمده از پژوهش را تشکیل دهند (جدول شماره ۱).

پژوهشگران در این مطالعه برای مرتب کردن و سامان دادن به ارتباطاتی که پدیدار می‌شدند، از مدل پارادایمی بهره گرفتند. بدین طریق با مشخص کردن ویژگی‌ها و ابعاد و شناسایی الگوها و ساختار اولیه‌ی مدل پارادایمی مهیا گردید. اجزای تشکیل دهنده پارادایم^{۱۲} در این مطالعه شامل پدیده^{۱۳}، شرایط علی^{۱۴}، شرایط زمینه‌ای^{۱۵}، شرایط مداخله‌گر^{۱۶}، کنش/واکنش‌ها^{۱۷} و پیامدها^{۱۸} است (تصویر شماره ۱).

در مرحله پایانی، با مرور خط سیر داستانی، تلفیق و توأم کردن طبقات و درک رابطه آن‌ها در قالب جمله، تمامی مراحل پژوهش با دیدی کل‌نگر مرور گردید.

در این مطالعه پدیده فاصله بین ایده تا عمل به عنوان مقوله هسته‌ای شناسایی گردید. در طی مصاحبه‌های صورت گرفته با زنان روستایی شرکت‌کننده در دوره‌های آموزشی سازمان فنی و حرفه‌ای، ضمن اینکه از بیکاری و بی‌هدف بودن در زندگی خود آزرده خاطر بودند، مهم‌ترین چالش‌های پیش‌روی عملیاتی‌سازی ایده‌های کسب‌وکار در روستا را فقدان اطلاعات لازم برای شروع کسب‌وکار، عدم دسترسی به اطلاعات و آموزش‌های به روز و عدم دسترسی مناسب به کانال‌های اطلاعاتی، عنوان نمودند. در این رابطه به برخی از گفته‌های شرکت‌کنندگان اشاره می‌گردد: «بیش‌تر زنان در روستا سواد خیلی کمی دارند، ما زنان روستایی فقط آشپزی و خانه‌داری و بچه‌داری بلدیم...». «چون سواد کمی دارم و اطلاعات پایینی در مورد کسب‌وکار و حرفه دارم، فکر می‌کنم هرکس در این زمینه‌ها حرف می‌زند، قصد فریب من را دارد».

زنان روستایی مورد مطالعه یکی دیگر از دلایل اصلی عدم عملیاتی کردن ایده‌های کسب‌وکار خود را فقدان دانش و مهارت‌های مدیریتی، فنی و حقوقی مربوط به ثبت طرح و فرآیند

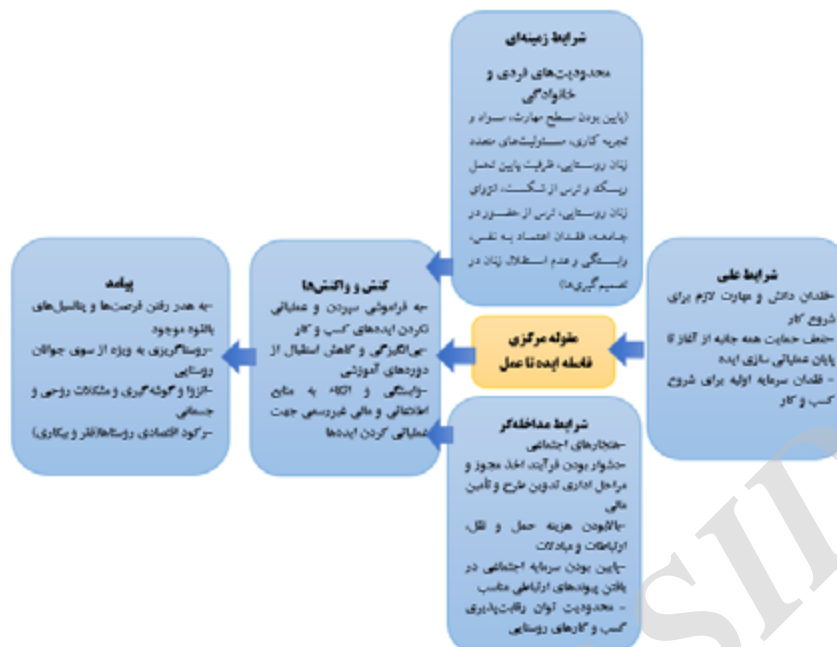
12. Paradigm
13. Phenomena
14. Contextual conditions
15. Causal conditions
16. Intervening conditions
17. Action/interaction strategies
18. Consequences

جدول ۱. مفهوما و مقوله‌های استخراج شده.

مفهوم	مقوله	دسته
فاصله بین مرحله ایده تا عمل	مقوله مرکزی	مقوله مرکزی
پایین بودن سطح مهارت، سواد و تجربه کاری مسئولیت‌های متعدد زنان روستایی ظرفیت پایین تحمل ریسک و ترس از شکست انزوای زنان روستایی ترس از حضور در جامعه فقدان اعتماد به نفس وابستگی و عدم استقلال زنان در تصمیم‌گیری‌ها	محدودیت‌های فردی و خانوادگی	زمینه
محدودیت‌های حضور زنان روستایی در اجتماع جامعه مرد سالار نادیده گرفتن توانایی‌های زنان روستایی پیچیدگی ضوابط و مراحل قانونی و اداری تأمین مالی و اخذ اعتبار نداشتن وثیقه	ارزش‌های فرهنگی و سنتی موجود در جامعه (هنجارهای اجتماعی)	شرایط مداخله‌گر
عدم توان بازپرخت اقساط، بالا بودن نرخ بهره بانکی بالا بودن هزینه‌های حمل‌ونقل، ارتباطات و مبادلات نسبت به مناطق شهری پایین بودن سرمایه اجتماعی در یافتن پیوندهای ارتباطی مناسب برای شروع و توسعه کسب‌وکار عدم دسترسی مناسب روستاییان به بازار ضعف بازارپسندی آشنا نبودن با سلیقه و تقاضای بازار هدف استفاده نکردن از نوآوری در تولید محصولات وجود واسطه‌ها در فروش محصولات و کالاهای تولیدی بالا رفتن هزینه تمام شده به سبب وجود هزینه‌های بالای حمل‌ونقل ضعف تبلیغات و معرفی محصولات عدم برخورداری از مهارت‌های بازاریابی و بازار رسانی عدم دسترسی به اطلاعات و آموزش‌های به‌روز	دشواری بودن فرآیند اخذ مجوز و مراحل اداری تدوین طرح و تأمین مالی	شرایط مداخله‌گر
فقدان دانش و مهارت‌های مدیریتی، فنی و حقوقی مربوط به ثبت طرح و فرآیند عملیاتی سازی ایده نداشتن مهارت و تجربه لازم و کافی در زمینه قابلیت‌های عملی عدم وجود طرح کسب‌وکار مناسب ضعف در ارائه تسهیلات و اعتبارات مناسب به طرح‌های سرمایه‌گذاری عدم دسترسی به خدمات مشاوره‌ای و نظارتی ناکارایی فرآیند شناسایی و معرفی فرصت‌های نوین کسب‌وکار ارزیابی و تشویق و حمایت عدم آماده‌سازی مطلوب مهارت آموزان برای ورود به عرصه رقابت طولانی بودن و هزینه‌بر بودن فرآیند شروع کسب‌وکار فقدان سرمایه اولیه برای شروع کسب‌وکار	محدودیت توان رقابت‌پذیری کسب‌وکارهای روستایی	شرایط مداخله‌گر
فقدان دانش و مهارت‌های مدیریتی، فنی و حقوقی مربوط به ثبت طرح و فرآیند عملیاتی سازی ایده نداشتن مهارت و تجربه لازم و کافی در زمینه قابلیت‌های عملی عدم وجود طرح کسب‌وکار مناسب ضعف در ارائه تسهیلات و اعتبارات مناسب به طرح‌های سرمایه‌گذاری عدم دسترسی به خدمات مشاوره‌ای و نظارتی ناکارایی فرآیند شناسایی و معرفی فرصت‌های نوین کسب‌وکار ارزیابی و تشویق و حمایت عدم آماده‌سازی مطلوب مهارت آموزان برای ورود به عرصه رقابت طولانی بودن و هزینه‌بر بودن فرآیند شروع کسب‌وکار فقدان سرمایه اولیه برای شروع کسب‌وکار	فقدان دانش و مهارت لازم برای شروع کسب‌وکار	شرایط علی
ضعف حمایت همه‌جانبه از آغاز تا پایان عملیاتی سازی ایده	ضعف حمایت همه‌جانبه از آغاز تا پایان عملیاتی سازی ایده	شرایط علی
بی‌توجهی به ایده‌های طراحی شده و عملیاتی نکردن آن‌ها تغییر نگرش و انگیزه فراگیران نسبت به شرکت در دوره‌های آموزشی (بی‌انگیزگی و کاهش استقبال از دوره‌های آموزشی) وابستگی به منابع اطلاعاتی و مالی غیررسمی جهت عملیاتی کردن ایده‌ها به هدر رفتن فرصت‌ها و پتانسیل‌های بالقوه موجود روستا گریزی پهلوپه از سوی جوانان روستایی گوشه‌گیری و مشکلات روحی و جسمانی رکود اقتصادی روستاها (فقر و بیکاری)	کنش‌ها و واکنش‌ها	کنش‌ها و واکنش‌ها
پایان	پایان	پایان

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

تصویر ۱. مدل پارادایمی پژوهش منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

می‌نمودند: «مگر روستا چند نفر جمعیت دارد که بفروشیم».

بالا بودن هزینه‌های حمل‌ونقل، ارتباطات و مبادلات نسبت به مناطق شهری نیز در افزایش هزینه تمام شده تولید محصولات و کاهش سود دریافتی کسب‌وکارهای روستایی نیز بی‌تأثیر نبوده است. تا آنجایی که برخی از زنان روستایی مورد مطالعه یکی از دلایلی عدم راه‌اندازی کسب‌وکار و یا ادامه کار را هزینه‌های بالای رفت‌وآمد به شهر عنوان می‌نمودند. در این باره یکی از آنان بیان می‌نمودند: «هزینه‌های رفت‌وآمد به شهر برای رفتن به آموزشگاه و یاد گرفتن مهارت خیلی زیاد شده بود و دیگر ادامه ندادم... فاصله روستا تا سر جاده طولانی است و نمی‌توانیم راحت رفت‌وآمد کنیم».

پایین بودن سرمایه اجتماعی در یافتن پیوندهای ارتباطی مناسب برای شروع و توسعه کسب‌وکار نیز یکی دیگر از مسائلی است که به چالش‌های پیش‌روی راه‌اندازی کسب‌وکار زنان روستایی، دامن زده است. «ما که روستایییم خبر از شهر نداریم، حتی اگه هم طرحی جدیدی، وام کارآفرینی و... بیاید ما خبر نداریم، کسی نیست به ما بگه کجا بریم، چکار کنیم. اصلاً نمی‌دانم از کجا باید شروع کنم... در مورد اینکه الان چه حرفه و کاری درآمد بیشتری دارد بی‌اطلاعیم، ما معمولاً اخبار منطقه را دیر به دیرتر دریافت می‌کنیم... ما از همه چیز بی‌خبریم».

در کنار تمامی عوامل مذکور، بافت زمینه‌ای و شرایط حاکم بر محیط روستایی نیز در ایجاد وضعیت به وجود آمده برای زنان روستایی مورد مطالعه بی‌تأثیر نبوده است. زنان روستایی مورد مطالعه به دلیل بافت ویژه‌ی روستایی (ارزش‌ها و عقاید

در کنار عواملی علی‌پیش گفته، عوامل مداخله‌گری همچون محدودیت توان رقابت‌پذیری کسب‌وکارهای روستایی، باور و اعتماد به نفس لازم برای راه‌اندازی کسب‌وکار را از زنان روستایی مورد مطالعه گرفته است. یکی از خانم‌ها که در زمینه فروش بافی تخصص داشت این مسئله را این گونه تشریح کرد که «زنان این روستا چون اکثراً مهارت کافی در زمینه فروش بافی ندارند و تازه کارند ممکن است تا مدتی نتواند فرشی با کیفیت بالا برای فروش تهیه کنند... آن‌هایی که شهر هستند بالاخره با مد روز و سلیقه مشتری آشنا هستند، به هزار جا دسترسی دارند، بلد هستند چه تولید کنند کجا بفروشند... فکر می‌کنم نمی‌توانم با محصولات شهر رقابت کنم. چون آن‌ها نوآوری‌های زیادی در کارهایشان دارند... کی بفروشه؟؟ چه جوری بفروشه؟؟ مردم خود روستا از ما نمی‌خرند، می‌روند از شهر می‌خرند، چه برسه به مردم شهر...».

مشارکت‌کنندگان در این مطالعه همچون بسیاری از مطالعات پیشین، یکی از مهم‌ترین مشکلات پیش‌روی خود را ترس و نگرانی در مورد فروش و بازاریابی عنوان کردند. آنان معتقد بودند «اگه مشتری نبود چکار کنیم؟ ما حتی در مورد این ماست و کره‌ای که سال‌هاست تولید می‌کنیم، مشکل داریم، نصف سودش می‌ره جیب دلال... ما در فروش محصولات خود مثل سبزی و لوبیا سبز، تخمه آفتابگردان، میوه نوبرانه و شیر و کره) با مشکل روبرو هستیم، معمولاً با قیمت خیلی پایین دلالان و واسطه‌ها از ما می‌خرند و سودی نصیب ما نمیشه...».

از سویی دیگر تراکم پایین جمعیت در روستاها و به تبع آن کاهش تقاضای محلی، مشکلات فروش و بازاریابی را دوچندان کرده است. در این رابطه شرکت‌کنندگان در این مطالعه اذعان

پولی دستم رسید، برم شهر شاید اونجا بشه کاری کرد...»

بحث و نتیجه‌گیری

در مجموع به‌زعم بسیاری از زنان روستایی و نتایج بسیاری از مطالعات صورت گرفته (نظیر مطالعه پاپزن و همکاران، ۲۰۱۱؛ عبدالله زاده و همکاران، ۲۰۱۵؛ علوی‌نیا و شاهمرادی، ۲۰۱۴؛ قادرمرزی و همکاران، ۲۰۱۵؛ احسانی‌فر و همکاران، ۲۰۱۸، عواملی همچون (عدم دسترسی مناسب به کانال‌های اطلاعاتی؛ فقدان اطلاعات لازم برای شروع کسب‌وکار؛ عدم شناخت فرصت‌های نوین کسب‌وکار در منطقه؛ عدم وجود طرح کسب‌وکار مناسب؛ طولانی بودن و هزینه‌بر بودن فرآیند شروع کسب‌وکار؛ عدم دسترسی به اطلاعات و آموزش‌های به روز؛ فقدان سرمایه اولیه برای شروع کسب‌وکار؛ فقدان دانش و مهارت‌های مدیریتی، فنی و حقوقی مربوط به ثبت طرح و فرآیند عملیاتی سازی ایده) در کنار عوامل مداخله‌گر و زمینه‌ای خاص محیط روستا و زنان روستایی (همچون: ارزش‌های فرهنگی و سنتی موجود در جامعه؛ پایین بودن سرمایه اجتماعی و عدم دسترسی مناسب به بازار) باعث شده است که آن‌ها نتوانند ایده‌های اولیه خود را به مرحله عملیاتی برسانند. موضوعی که علاوه بر متوسل شدن به دولت برای حل مشکلات و یا وابستگی و اتکا به منابع اطلاعاتی و مالی غیررسمی، منجر به هدر رفتن فرصت‌ها و پتانسیل‌های بالقوه موجود در روستا، بی‌انگیزی و عدم شرکت در کلاس‌های آموزشی و در پی آن انزوا و گوشه‌گیری و مشکلات روحی و جسمانی؛ بیکاری و مهاجرت و روستا‌گریزی جوانان شده است. از این رو، پیشنهاد می‌شود در وهله نخست سازمان‌های متولی آموزش در روستا از طریق اجرای برنامه‌های آموزشی مختلف برای دختران روستایی باعث ارتقاء سطح آگاهی و شناخت آنان از حقوق و وظایف و توانمندی‌هایشان شوند. همچنین محتوای آموزشی به گونه‌ای تدوین شود که آن‌ها را به سوی نوآوری و روش‌های تولیدی و استفاده هرچه بیش‌تر و بهتر از امکانات و ظرفیت‌های بی‌نظیر موجود در روستا سوق دهد، به گونه‌ای که بتوانند تأمین‌کننده بخش عمده‌ای از نیروی ماهر و کارآفرین روستایی باشند. در این بین اصلاح و بازنگری در محتوای دوره‌های آموزشی برگزار شده توسط سازمان فنی و حرفه‌ای در روستاها به عنوان متولی اصلی آموزش‌های مهارتی ضرورتی انکارناپذیر است. در این زمینه اگرچه پژوهشگران متعددی همچون پاپ زن و همکاران ۲۰۱۱ و عبادی و جهان‌تینی ۲۰۱۶، تأثیر مثبت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای برگزار شده در روستا در ارتقای سطح دانش مهارت آموزان را تأیید نموده‌اند، با این حال نتایج این مطالعات نیز همچون مطالعه حاضر بیانگر ضعف آموزش‌ها در زمینه توانمندی مهارتی و خوداشتغالی مهارت آموزان است. از این رو، پیشنهاد می‌گردد در کنار آموزش‌های مهارتی به روز و متناسب با امکانات و پتانسیل‌های هر منطقه، آموزش‌هایی در زمینه تقویت مهارت‌های تفکر، تعقل، ایده‌پردازی و ایده‌پروری،

مرتبط با این جوامع، محدودیت و ضعف شبکه‌های خدماتی و رفاهی) با طیف وسیعی از عواملی نظیر محرومیت از ادامه تحصیل و دسترسی به آموزش، پایین بودن سطح مهارت، سواد و تجربه کاری، محدودیت‌های خانوادگی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، نیز روبرو هستند. در طی مصاحبه‌های متعدد با زنان روستایی، نقش ارزش‌های فرهنگی و سنتی موجود در جامعه (هنجارهای اجتماعی) نظیر محدودیت حضور زنان روستایی در اجتماع؛ جامعه مرد سالار، در نادیده گرفته شدن توانایی‌های زنان روستایی و عدم به فعلیت رسیدن توانایی‌ها و مهارت‌های آنان در جامعه بیش از سایر عوامل مورد تأکید قرار گرفت. با این حال زنان و دختران روستایی مورد مطالعه تبیین‌های متفاوتی از این مسئله داشتند. در حالی که برخی از دختران جوانان علل اصلی مسائل فرهنگی و هنجارهای موجود در جامعه می‌دانستند «در خانواده ما، جایگاه زن فقط در خانه است و نمی‌تواند کاری به مسائل مالی و پولی داشته باشد... همسرم به من می‌گوید تو در خانه بشین، من برایت پول و هر چه می‌خواهی می‌آورم، کار کردن زن چه معنایی دارد». «بعد از فوت همسرم به همراه دو دخترم در منزل پدری‌ام زندگی می‌کنیم، قدرت اختیار و تصمیم‌گیری برای خودم را ندارم. آن قدر سرم مشغول کار بچه‌ها و رسیدگی به امور و کارهای خانه هست که دیگر وقتی برای کارهای دیگر ندارم...».

زنان میان‌سال و مسن‌تر اذعان می‌کردند که مشکل اصلی فقدان سرمایه و فقر اقتصادی است. آنان معتقد بودند اکثر زنان روستایی فاقد پشتوانه مالی و پس‌انداز کافی هستند، بنابراین برای راه‌اندازی و توسعه کسب‌وکارهای خود نیاز به دریافت وام و حمایت‌های مالی از دولت و یا مؤسسات مالی مربوطه هستند. «...مشکل ما خانواده، شوهر و حرف مردم نیست، وقتی پول وسط باشه، آن‌ها هم قبول می‌کنند، دلیل مخالفت آنان ترس از شکست و بیش‌تر شدن گرفتاری‌ها و مشکلات مالی است... برای گرفتن وام از روی مدرک فنی و حرفه‌ای‌ام، خیلی به بانک‌ها مراجعه کردم، اما همه مرا ناامید کردند».

به طور کلی بر اساس شرایط موجود (شرایط زمینه‌ای، شرایط علی و مداخله‌گر) و تحلیل‌های پژوهشگران، مجموع این عوامل به‌زعم زنان و دختران روستایی مورد مطالعه مانع از مشارکت اقتصادی و اجتماعی آنان در جامعه شده است و منجر به پایین آمدن جایگاه اجتماعی و اقتصادی، وابستگی و عدم استقلال در تصمیم‌گیری‌ها، فقدان اعتماد به نفس، نگرانی و ترس از حضور در جامعه و در نتیجه انزوای زنان روستایی و تشدید فقر و بیکاری حاکم بر روستاها گردیده است. برای نمونه در این زمینه به برخی از گفته‌های زنان و دختران روستایی اشاره می‌شود: «از اینکه در کارم شکست بخورم، می‌ترسم، سرمایه کمی با قرض و فروش طلاهای خودم به دست آوردم و نگرانم آن را از دست بدهم... امید چندانی به موفقیت در راه‌اندازی کسب‌وکاری ندارم، به خاطر همین دیگه حوصله رفتن به کلاس هم ندارم، ترجیح می‌دهم آگه

چگونگی تدوین طرح کسب‌وکار، تبلیغات، بازاریابی و بازار رسانی و اطلاعات حقوقی لازم در رابطه با فرآیند کسب‌وکار، صورت گیرد. به علاوه از آنجا که یافته‌های این مطالعه و بسیاری دیگر از مطالعات (همچون کریمی، ۲۰۱۵) حاکی از تأثیر مهم عوامل اقتصادی در ایجاد و توسعه کسب‌وکار است، توصیه می‌شود اقدامات کارآمدتری در زمینه حمایت مالی از زنان و دختران روستایی انجام شود. همچنین با توجه به ضعف کانال‌های اطلاع‌رسانی در روستاها، پیشنهاد می‌شود بازنگری در شیوه‌های اطلاع‌رسانی به روستاییان در خصوص طرح‌های تشویقی، آیین‌نامه‌ها، ضوابط و شرایط دریافت حمایت‌های مالی صورت گیرد. در این زمینه توصیه می‌شود، استفاده از رسانه‌های انبوهی مانند شبکه‌های تلویزیونی و رادیویی در اولویت قرار گیرد. در نهایت پیشنهاد می‌شود، مراکز مشاوره‌ای در محیط روستا جهت برطرف کردن مشکلات ارتباطی و تقویت اعتماد به نفس و روحیه زنان و دختران روستایی، ایجاد شود.

تشکر و قدردانی

این مقاله هیچ‌گونه حامی مالی نداشته است.

References

Abdollahzadeh, Gh, Jazani, A. Sharifzadeh, M. (2015), Effective Factors on the Operationalization of Business Ideas Case: Trainees in Isfahan Rural Education Centers, Quarterly Journal of Rural Space and Rural Development, Vol. 3, No. 3, Page 129-111.

Alavinia, M Shahmoradi, M. (2014). Challenges for self-employment by technical and vocational students. Third National Conference and the 2nd International Conference on Skills and Employment, National Technical and Vocational Training Organization, May.

Ebadi, S, Jahanatighi, M. (2016). The Effect of Technical and Vocational Education on the Empowerment of Women's Skills in Case Study of Sardar Center Students in Zahedan. The 5th National Conference and the 4th International Conference on Skills and Employment, the National Technical and Vocational Training Organization.

Ehsanifar, T, Shahmoradi, M, Moradian, P, Rostami, F, Farahmand, K. (2018). Entrepreneurship Development Barriers for Rural Women in Lahijan. Journal of Agricultural Work in Gorgan. Volume Vol. No. 1, Spring 2018.

Ghadermarzai, H, Jamshidi; A., Gemini; D, Nazari Sarmazah, H. (2015). Identifying Barriers to Entrepreneurship Development in Rural Women (Case Study: Shalil Village - Ardal County). Regional planning, 5 (17): 118-103.

Hoffman, J.M., Mehra, S. (1999). Programs management leadership and pro-ductivity. Improvement, International Journal of Quality Management. 2, 221-232.

Karimi, S. (2015). Rural Entrepreneurship: Challenges and Opportunities, Journal of Entrepreneurship in Agriculture, Vol. 1, No. 3, pp. 119-101.

Mohammad Ali, M., (2011). Technical and vocational education and its remedies », Journal of Growth in Technical and Vocational Training, Volume 7, Number 1, Page 18-10.

Organization of vocational education and training of the country - Office of Rural Education. (2015). Empowerment and skills training of villagers, tribes, deprived logic and border with a sustainable employment approach. Ministry of Co-operation, Labor and Social Welfare, 21-1.

Papzan, A., KHaledi, KH. Soliemani, A. (2011). An Evaluation of Handicrafts Technical and Vocational Trainings of Rural Women, Journal Woman and Social, 2(7): 21-38.

Sathiabama, K. (2010). Rural Women Empowerment and Entrepreneurship Development. From:<http://ideas.repec.org/p/ess/wpaper/id2475.html>.

Strauss, A., Corbin, J. (2011). Principles of qualitative research (techniques and stages of production of field theory). Translation by Ibrahim Afshar, Tehran: Nayer Rey.

Sultana, B., Zaaba, Z.B., and Urnernote, K. (2010). Women's Empowerment through the Development of Micro Entrepreneurship in Rural Bangladesh, Social Sciences, 5(1), 1-9.

Zainabadi, H R (2013). Technical and vocational education is the country's success indicator in the development of industry, agriculture and services. Skill Newsletter, Special Note for the First International Conference on Education and Employment Skills, May 2013: 7-6.